

NƏRMİNƏ ABDULLAYEVA,
AMEA N.Tusi ad. Şamaxı Astrofizika Rəsədxanası
kitabxanasının müdiri, AMEA Məhəmməd Füzuli adına
Əlyazmalar İnstitutunun doktorantı
abdullaevanarmina@gmail.com

AVROPA MİLLİ KİTABXANALARINDA KİTABXANA-İNFORMASIYA PROSESLƏRİNİN İNNOVATİV TEXNOLOJİ HƏLLƏRİ

Xülasə: *Məqalədə Belarus və Polşa Milli Kitabxanalarının fəaliyyəti qısa şəkildə işıqlandırılır. Burada kitabxanaların tarixi və formalaşdırılması, strukturu, əsas funksiyaları, kitabxana xidmətinin yeni forma və üsulları, sosio-mədəni mərkəz kimi kitabxanaların fəaliyyətinə nəzər yetirilir. Məqalədə o cümlədən, oxuculara xidmət prosesinin avtomatlaşdırılmasının yeni texnologiyalarından; Telelift, faksimil kitablar, elektron kataloq və elektron kitabxana, avtomat kitab skanerləri və bir sıra digər kitabxana innovasiyalarından bəhs olunur.*

Açar sözlər: *kitabxana işi, Belarus və Polşa Milli kitabxanaları, innovativ kitabxana xidməti*

Əsrlərlə bilik və informasiya əldə edilməsinin və cəmiyyətin maariflənməsinin əsas mənbəyi olan kitabxanalar son 20 ildə yeni rəqəmsal daşıyıcıların və avadanlıqların tətbiqi ilə əhəmiyyətli dəyişikliklərə məruz qalmışlar. Bütün dünya ölkələri kitabxanalarında bu istiqamətdə işlər aparılır və bu dəyişikliklər informasiya cəmiyyətinin inkişafına da öz müsbət təsirini göstərir. Yeni texnologiyalarla təchiz edilmiş kitabxanalar müasir dövrün tələbindən irəli gələrək artıq informasiya-məsləhət xidməti mərkəzlərinə çevrilmişlər. Bu baxımdan yanaşaraq Avropanın iki milli kitabxanasının (Polşa Milli Kitabxanası və Belarus Milli Kitabxanası) fəaliyyəti bilavasitə tədqiq olunaraq hazırki məruzənin əsas obyektini təşkil edirlər.

Polşa Milli Kitabxanası Polşa Respublikasının Mədəniyyət və Milli İrs Nazirliyinə tabedir. Kitabxana xaricdə çap olunan kitablar, jurnallar, Polşa ərazisində nəşr oluna sənədlər, elektron və audiovizual əsərləri, həmçinin Polşa haqqında dünyada çap olunmuş materialları toplayıb mühafizə edir. Bu ölkənin ən mühüm humanitar elmi kitabxanası, Polşa nəşrlərinin əsas arxivi və kitablar haqqında biblioqrafik informasiya verən əsas dövlət mərkəzidir. O, həmçinin

bir araşdırma obyektini kimi də digər Polşa kitabxanaları üçün mühüm metodoloji mərkəz rolu oynayır.

1944-cü ildə kitabxananın xüsusi kolleksiyaları Varşava üsyanından sonra repressiyaların tərkib hissəsi kimi işğalçılar tərəfindən yandırıldığı ifadə edilir. Polşanın XVI-XVIII əsrlərə aid qiymətli nəşrləri, 26,000 əlyazmalar, 2500 inkunabula, o cümlədən 80,000 ilk çap kitabları, 100,000 təsvirlər və oymalar, 50.000 ədəd musiqi və teatr hesabat materialları məhv edildi. Varşavanın əsas kitabxanalarında saxlanılan 6 milyondan artıq həcmdə sənəddən 3,6 milyonunun 1939-cu ildə II Dünya müharibəsi ərzində itirildiyi təxmin edilir. Onların böyük bir hissəsi Milli Kitabxanaya aid olmuşdur.

Bu gün Polşa Milli Kitabxanasının fondu ölkənin ən böyük kolleksiyalarından biridir. Kitabxana fondunda saxlanılan 7,900,000 nüsxə həcmində ədəbiyyatdan (2004) 160,000-i 1801-ci ildən əvvəlki çap məhsulları, 26,000-dən çox əlyazmalar (6,887 musiqi əlyazmaları daxil olmaqla), 114,000-dən çox musiqi nəşrləri və 400,000 təsvir var. Kitabxana kolleksiyaları içərisində 101,000 və daha çox foto və digər ikonografik sənədlər, 2,000,000-dən çox atlas və xəritələr, eləcə də 2,000,000-dən çox kitab və 800,000 nüsxə XIX əsrdən XXI əsrdək çap olunmuş jurnallar daxildir.

Polşa Milli Kitabxanasının onlayn kataloqu 1801-ci ildən etibarən dünya üzrə bütün dillərdə nəşr edilmiş (qeyri-latin şriflləri latin şriftinə transliterasiya edilmişdir) kitablar, seriyalı nəşrlər, not nəşrləri, xəritələr və atlaslar, oflayn rəqəmsal elektron sənədlər, səs yazıları və multimediyaya materialları haqqında biblioqrafik təsvirlərdən ibarətdir. Kitabxananın interaktiv kataloquna 1976-cı ildən bu günə qədər nəşr edilmiş hal hazırkı Polşa milli monoqrafiya bibliografiyası və seriyalı nəşrlər (1985-ci ildən bu günə qədər) haqqında biblioqrafik təsvirlər daxildir. Məlumat bazası adlar, başlıqlar və mövzular üzrə (Milli Kitabxana rubrikaturası ilə - polyak dilində) təşkil edilmişdir. O, monoqrafik kolleksiyaların 40 faizini və seriyalı nəşrlərin 35 faizini əhatə edir. İnteraktiv kataloqda polyak və ingilis dillərində axtarış aparmaq mümkündür. <http://www.bn.org.pl/> (rəsmi ünvanı), <http://alpha.bn.org.pl/screens/mainmenu.html> (əlifba kataloqu)

Polşa Milli Rəqəmsal Kitabxanası (<http://polona.pl/>) bütün kitabxanalar və istifadəçilər üçün yaradılmışdır. Onun missiyasına Polşa Milli Kitabxanasının rəqəmsal kolleksiyalarından, o cümlədən ən mühüm ədəbi nəşrlərdən və elmi materiallardan, tarixi sənədlərdən, jurnallardan, qrafik əsərlərdən, fotosəkillərdən və xəritələrdən istifadənin genişləndirilməsi daxildir. Onun əsas məqsədi Polşa mədəni irsini qədim ənənələri və nailiyyətləri ilə birlikdə təqdim etməkdən, habelə Milli Kitabxananın kolleksiyalarının zənginliyini nümayiş etdirməkdən ibarətdir. Polşa Milli Rəqəmsal Kitabxanasının qısa bir zamanda yaradılmasında onu Reproqrafiya və Rəqəmsallaşdırma şöbəsinin yüksək

informasiya texnologiyaları ilə təchiz olunmasının böyük rolu var. Belə ki, şöbədə sənədləri rəqəmsal formata keçirmək üçün ümumilikdə 20-ə qədər müxtəlif təyinatlı və ölçülü skaner avadanlıqları vardır. Bunlar arasında Gidenus, Zeuschel və Treventus markalarının skanerləri üstünlük təşkil edir. Aparılan araşdırmalardan məlum oldu ki, qiymətinin baha olmasına baxma-ya-raq bunlardan ən sürətli Treventus Scan Robotudur. Belə ki, nadir nüsxələrə tətbiqi yararsız olsa da, çoxmilyonlu fondun rəqəmsal formata keçirilməsini qısa zamanda və minimal işçi heyəti ilə yerinə yetirmək qabiliyyətinə malikdir. 60 dərəcəli bucaq altında açılmış V şəkilli özülə 15 sm-ə dək qalınlıqda kitabları yerləşdirərək, bir saatda 2500 səhifəni avtomatik rejimdə rəqəmsallaşdırı bilər. Skaner edən element yuxarıdan enən digər bir prizmada yerləşdirilmişdir. Bu prizma kitabın vərəqlərinə özünə doğru çəkərək skan edir, eyni zamanda onu həm də tozdan təmizləyir. Səhifələrin çevrilməsi hava axını hesabına baş verir. Əsas üstünlükləri: skanerləşdirmə prosesində insan amilinin minimuma endirilməsi, əldə edilən şəkillərin yüksək keyfiyyəti, yüksək iş qabiliyyəti və s. Yeganə mənfi cəhəti nadir kitablarda tətbiqinin mümkünsüzlüyü və qiymətinin baha olmasıdır.

Belarus Milli Kitabxanası (BMK) Xalq Komissarları Sovetinin qərarı ilə 15 sentyabr 1922-ci ildə Belarus Dövlət və Universitet kitabxanası kimi yaradılmışdır. O, Belarus Dövlət Universitetinin tərkibinə daxil idi və ölkənin əsas kitab saxlayıcısı funksiyasını yerinə yetirirdi. Kitabxananın ilk direktoru İosif Bensianoviç Simonov olmuşdur və 40 il kitabxanaya rəhbərlik etmişdir.

Kitabxananın birinci mərtəbəsində - atrium zonada istifadəçilər hər hansı bir nəşrin kitabxanada mövcud olub olmaması barədə məlumat alır, avtomatlaşdırılmış vasitələrdən istifadə edərək sərbəst sənəd axtarışı aparmağı öyrənirlər. Bu zonanın məlumat-informasiya aparatı 1993-cü ildən yaradılmağa başlayan elektron kataloq, kitabxananın kartoqrafik nəşrlərinin baş əlifba və sistemli kataloqunun elektron əksi olan imic kataloq və s. ilə təqdim olunur. Kitabxanada tətbiq olunan yeni proqram təminatı sənədləri müxtəli ünsürlərə görə axtarmağa, sifariş və istifadəçilərə sənəd verilişi proseslərini avtomatlaşdırmağa, daha aktual elektron resurslara çıxışı təmin etməyə (kitabxananın aparıcı dünya istehsalçılarından əldə etdiyi və öz yaratdığı elektron və online verilənlər bazaları, çox sayda CD-ROM-da olan biblioqrafik və tam mətnli nəşrlər) və s. həyata keçirməyə imkan verir. Kitabxanada təkcə buraya gələn oxuculara informasiya xidməti göstərilir. Həmçinin, uzaq məsafədən kitabxananın internet portalında online istifadəçilərə “Kitabxanaçıdan soruş” virtual məlumat xidməti, “Sənədlərin elektron çatdırılması” xidmətləri də səmərəli şəkildə həyata keçirilir.

Bu gün BMK-nın fondu 9 milyon nüsxədən çoxdur və məzmunca universal fondur. Buraya Belarusda və başqa bir çox müxtəlif dünya ölkələrində, 80-

dən çox dünya dillərində olan çap əsərləri, əlyazmalar, sənədlərin mikrosurətləri, elektron və digər materiallar daxildir. Fondda başlıca milli dəyər kəsb edən cəhət isə yarım milyondan çox belarus dilində, Belarus ərazisində və xaricdə belarus dilində çap olunan milli sənədlərin olmasıdır. Burada belarus ədəbiyyatının klassiklərinin - V.Dunin-Martinkeviç, F.Boquşeviç, Y.Kupala, Y.Kolas, M.Boqdanoviç və s. ilk nəşr nümunələri saxlanılır.

BMK-nın informasiya resursları - ölkənin ən zəngin sənəd ehtiyatlarından biridir. Fondun formalaşdırılması 1921-ci ildən həyata keçirilməyə başlamışdır. Fondun əsası monastr və kilsə kitabxanalarının kolleksiyaları, gimnaziya kitabxanaları, akad. E.F.Karskiy və prof. N.A.Yançukun Belarussünaslığa, etnoqrafiya və ədəbiyyata, K.Y.Qrotun slavyansünaslığa, prof. K.K.Sluçevskinin hüquqa, İ.P.Kornilovun tarix və Belarussünaslığa, C.M.Qoldşteynin Litva və Polşanın tarixinə dair kitablar, həmçinin Moskva və Leninqradın böyük kitabxanalarının hədiyyələri sayəsində qoyulmuşdur. Kitabxana yarandığı gündən Belarus nəşrlərinin pulsuz məcburi nüsxəsini və SSRİ-də (1995-ci ilə qədər) çap olunan nəşrlərin 1 məcburi nüsxəsini almağa başlamışdır. BMK-sı həm də BMT-nin və digər beynəlxalq təşkilatların materiallarının depozitar saxlayıcısıdır.

Kitabxananın yeni binası kitabxana fondlarının təşkilini optimallaşdırmağa imkan verdi. Belə ki, ən aktual nəşrlər – ensiklopediyalar, məlumat kitabları və dərs vəsaitlərinin açıq fond şəklində təqdim olunması fondla oxucunu daha da yaxınlaşdırdı. Kitabxananın miqyasının böyüklüyünə baxmayaraq, kitabsaxlayıcıdan (fondan) kitab və digər sənədlərin əldə olunması operativ rejimdə teleliflərin istifadəsi ilə həyata keçirilir və 20 dəq. ərzində tələb olunan ədəbiyyatı istifadəçiyə çatdırır. Belarusta belə bir avtomatlaşdırılmış daşıma sistemi ilk dəfədir istifadə olunur.

Müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin tələblərinə uyğun olaraq informasiya resurslarının keyfiyyəti və operativ formalaşdırılması BMK-nın əsas strateji vəzifəsidir. Kitabxana-informasiya resursları müxtəlif kateqoriyalı istifadəçilərin informasiya tələbatlarını müxtəli sənəd növləri və onların analitik-sintetik işlənməsi yolu ilə ödənilməsi və formalaşdırılmasına yönəlmişdir. BMK-sı ölkənin ən dolğun və tələb olunan fonduna malikdir. BMK-da informasiya resurslarının formalaşdırılması kitabxanaların, arxivlərin, muzeylərin, informasiya xidməti mərkəzlərinin informasiya resurslarının bir yerə toplanması imkanlarına əsasən yerinə yetirilir və aşağıdakı funksiyaları qarşıya qoyur:

- milli informasiya resurslarının maksimal şəkildə tam külliyyatının toplanması
- dünya əhəmiyyətli informasiya ehtiyatlarının toplanması
- BMK-nın informasiya ehtiyatlarının informasiya-axtarışı sisteminin inkişafı

- Milli sənədlərin biblioqrafik repertuarının yaradılması, dünya biblioqrafik resurslarının formalaşmasında iştirak

- Geniş miqyasda biblioqrafik, faktoqrafik və analitik informasiyanın yaradılması

- Sənədlərin, ilk növbədə milli sənədlərin rəqəmsallaşdırılması

- Belarusun bütün kitabxanalarını, rəqəmsal informasiya resurslarını və informasiya mərkəzlərini birləşdirən milli elektron kitabxana kimi milli sənədlərin elektron arxivinin yaradılması və s. [http://www.nlb.by/portal /page/portal/index](http://www.nlb.by/portal/page/portal/index) - BMK-nın rəsmi internet ünvanıdır.

BMK-nın informasiya texnologiyaları sistemi kompleks olaraq bütün kitabxana-informasiya texnoloji proses və əməliyyatlarını həyata keçirmək üçün nəzərdə tutulub və müvafiq texniki-şəbəkə, proqram və informasiya, linqvistik təminatdan ibarətdir. Bura avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya sistemi, internet-portal, sənədlərin korporativ kataloqlaşdırılması sistemi və toplu elektron kataloq, avtoritet/normativ faylların milli məlumat bazasının formalaşdırılması sistemi, nəzarət və idarəetmə sisteminə çıxış, sənədlərin elektron surətlərinin yaradılması sistemi, sənədlərin çatdırılması sistemi, sənədlərin bərpası və konservasiyası sistemi, nəşriyyat-redaksiya fəaliyyəti sistemi və s. İnformasiya texnologiyaları sistemi kompleksi kitabxana fəaliyyətinin əsas istiqamətlərinin informasiya resurslarının formalaşdırılması, istifadəçilərə xidmət, fondların təşkili və mühafizəsinin təminatı texnologiyasına yeni nöqteyi-nəzərdən baxmağa imkan verir. Dünyanın aktiv şəkildə informasiyalaşdırılması, informasiya texnologiyalarının inkişafı ölkənin baş kitabxanasının qarşısında yeni tələblər qoydu, onun cəmiyyət həyatında rolunun artırılmasına tələbat yaratdı, kitabxananın oxucularının innovativ, elmi yaradıcı, idraki və digər tələbatlarının ödənilməsi və işçi heyətinin əməyinin keyfiyyət və operativliyinin artırılması üçün lazımi şərait yaradılmışdır.

Kitabxana respublika-informasiya mərkəzi kimi:

- Vahid informasiya məkanı formalaşdırır, milli və xarici informasiya resurslarına çıxışı təşkil edir.

- İnternet portalı yaradır və dəstəkləyir

- Kütləyə açıq milli elektron informasiya resurslarını yaradır.

- Korporativ kataloqlaşdırma sisteminin fəaliyyətini təşkil edir, Belorusiyanın toplu kataloqunu, milli sənədlərin və avtoritet yazıların verilənlər bazasını aparır.

Belarus Milli Kitabxanasında da uğurla tətbiq olunan innovativ həllərdən biri RFID (Radio Frequency Identification-Radiotezlikli identifikasiya) texnologiyaları əsasında işləyən kompleks proqram-aparat sistemi özünün sənəd fondu olan müxtəlif idarə və müəssisələr, o cümlədən kitabxanaların öz fondlarının uçot-qeydinin, onun qorunmasının, sənədlərin istifadəsinin qeydə alın-

ması və istifadəçilərə informasiya xidmətinin optimallaşdırılması üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Sistemin əsas funksiyaları aşağıdakılardır:

• Kitabxana binası daxilində sənədlərin yerləşdirilməsinə və hərəkətinə nəzarət;

- Sənədlərin qəbulu və verilişi əməliyyatlarının sürətləndirilməsi;
- Sənədlərin qəbulu və verilişi zamanı buraxılan səhvlərin azaldılması;
- Inventarlaşdırmanın asanlaşdırılması;
- Sənədin oğurlanması və dəyişik salınması hallarının aradan qaldırılması;
- Sənəd verilişi və geri qaytarma əməliyyatlarının avtomatik qeydiyyatı;

Hər bir sənədə (nəşr və ya elektron daşıyıcı) xüsusi RFID etiket vurulur və unikal eyniləşdirmə nömrəsi verilir. Sonra hesablayıcı cihaz bu nömrəni sənəd üçün vacib olan əməliyyatları həyata keçirmək üçün istifadə olunur.

RFİD texnologiyaların köməylə kitabxanaların avtomatlaşdırılması prosesi bütün dünyada sürətlə inkişaf edir və Azərbaycanda da bu proses artıq başlamışdır. Sənədlərin ştrix-kodla işarələnməsi bu yaxınlara qədər qabaqcıl təcrübə hesab olunurdu. İndi isə RFİD texnologiyalarının üstünlüklərinə nisbətə onlar köhnəlmiş hesab olunur.

Ümumaçıq köməkçi fondlar üçün **sərbəst sənəd verilişi stansiyaları** innovativ həlldir. Bu stansiyalar maksimum səviyyədə sərbəst sənəd verilişi əməliyyatının həyata keçirilməsi sayəsində kitabxanasa uzun növbələrə sərf olunan vaxt itkisini aradan qaldıracaq. Sistem bir neçə dildə (azərb., rus, ingilis) işləyən çox rahat interfeysə malikdir. Fəaliyyətə tətbiq olunması üçün Avtomatlaşdırılmış Kitabxana-İnformasiya Sistemi (AKİS) və oxucu bileti (kartı) tələb olunur. Oxucu köməkçi fondan ona lazım olan sənədi seçdikdən sonra öz oxucu biletini (kart) stansiyanın kart oxuyucusuna qoyub şifrəni (başqasının oxucu biletindən istifadənin qarşısını almaq üçün) daxil etmək lazımdır. Sonra kitabı oxuyucunun üzərinə qoyur. Sistem avtomatik kitabı AKİS-də oxucunun adına qeyd edir, oğurluq əleyhinə bitini söndürür və götürülən kitab haqqında informasiyanı özündə əks etdirən qəbz verir. Əsas xüsusiyyətləri aşağıdakılardır:

- Touch Screen dyümlü monitor
  - Kitabların oxunması üçün Quraşdırılmış RFİD Rider aparatı
  - Oxucu biletlərinin oxunması üçün rider
  - rahat interfeys (ingilis, rus, azərb. dilləri)
  - kitabların avtomatik olaraq AKİS-də konkret oxucu biletinə birləşdirilməsi (oxucunun adına yazılması)
  - qəbzləri çap etmək üçün printer qurğusu (götürülmüş kitabların yaddaşı)
- Kitab verilişi əməliyyatı bitdikdə oğurluq əleyhinə bitini deaktivləşdirilməsi, RFİD Gate-lə birgə işləmək imkanı

Əsas üstünlükləri:

- Oxuculara kitabxana işçilərinin köməyi olmadan kitab götürməyə imkan verir;

- Kitab verilişi prosesini sürətləndirir və kitabxanaçının iş növlərini azaldır;

- kitabxanaçının iş yükünü azaltmaqla oxuculara xidmətin keyfiyyətini yaxşılaşdırır;

Kitabların avtomatik qaytarılması stansiyası kitabxanalarda geniş şəkildə istifadə olunur. Kitabların qaytarılması zamanı növbəni azaltmaq və oxucuların yüksək fəallığı dövründə kitabxanaçının iş yükünü yüngülləşdirmək məqsədi daşıyır. İşləməsi üçün AKİS və RFİD bazasında qeydə alınmış oxucu bileti tələb olunur. Kitabı qaytarmaq istəyən oxucu öz biletini kart oxuyucuya (rider) qoyur, şifrəni daxil edir, sistem oxucunu tanıdıqdan sonra o, kitabları bir-bir stansiyadakı xüsusi pəncərəyə qoyur. Sistem kitabdakı etiketə görə onu tanıyır, oxucunun adından həmin kitabı silir, etiketin oğurluq əleyhinə bitini aktivləşdirir və kitabı qəbula göndərir. Əməliyyatın sonunda oxucuya qaytarılmış kitablar haqqında qəbz verilir.

Kitabların mühafizəsinin patentləşdirilmiş sistemi onları geri qaytaran zaman bütün qəbul edilən kitabların lazımı şəkildə qeydiyyatını təmin edir ki, kitabxana təkcə özünə aid olan kitabları qəbul etsin. Bu stansiyalar kitabxanalarda elə quraşdırılır ki, stansiyanın arxa hissəsi kitabxananın xidməti sahəsinə açılır və kitablar mini konveyer vasitəsilə xüsusi səbətə ötürülür. Səbət xüsusi qurğu ilə təchiz edilmişdir ki, bu qurğu orada olan kitabların faktiki çəkisini və kitabların ağırlıq dərəcəsinə görə onların səbətin dibinə düşməsinə nizamlayır. Bu da kitabları yüksəkdən düşdüyü zaman zədələnmədən qorumağa imkan verir. Sistem istifadə üçün çox rahatdır, sadə interfeysə malikdir.

Əsas xüsusiyyətləri:

- Kitabların sürətli qəbulu: saatda 600 kitab

- Touch Screen Monitor

- Əməliyyatların yerinə yetirilməsi üçün rahat interfeys

- Oxucu biletlərinin Rider qurğusu

- Kitab verilişi əməliyyatı bitdikdən sonra oğurluq əleyhinə bitin aktivləşdirilməsi (RFİD Gate-lərlə birgə iş üçün)

- Qəbzləri çap etmək üçün printer

- Qaytarılan kitabları oxumaq üçün quraşdırılmış RFİD Rider

- Qurğuya qoyulacaq sənədin max ölçüsü 410 mm x 360 mm x120 mm, minimum ölçü-audiokasset

Əsas üstünlükləri:

- sutka ərzində kitab qaytarmaq imkanı;

- kitabın qaytarılması əməliyyatının tam avtomatik şəkildə, kitabxana işçisinin müdaxiləsi olmadan həyata keçirilir.

- qaytarılmış kitabın oxucu tərəfində geri götürmək imkanı yoxdur.
- bu stansiyaların küçədə də quraşdırıla bilən versiyasının mümkünlüyü.
- Kitab verilişi etiketlərinin proqramlaşdırılmasının universal stansiyası

Bu stansiya həm kitabxana RFID texnologiyaya keçdiyi zaman, həm də yeni daxil olan sənədlərin növbəti işlənməsi prosesində etiketlərin proqramlaşdırılmasına, daha doğrusu onu identifikasiya nömrəsini bazadakı hər hansı bir sənədlə birləşdirməyə, əlaqələndirməyə xidmət edir. Bu stansiya həm də kitabxana-çının sənəd qəbulu və verilişini həyata keçirdiyi avtomatlaşdırılmış işçi yeridir. RFID etiketlərdən istifadə edildiyi zaman kitabı açmağa, onun ştrix-kodunu yoxlamağa və oğurluq əleyhinə funksiyanı deaktiv etməyə ehtiyac yoxdur. Bütün bunlar bir hərəkətlə avtomatik həyata keçirilir. Bundan başqa, bu texniki vasitə ilə artıq bir neçə işi eyni anda yerinə yetirmək olar. Belə ki, oğurluq əleyhinə xəbərdarlıq çipin içərisinə yerləşdirilib. Obyektin identifikasiyası zamanı çipin oğurluq əleyhinə hissəsi deaktiv edilir. Nəticədə sənədlərin işlənilməsinə sərf olunan vaxt qısalır, kitab verilişi tez həyata keçirilir, növbələr azalır. Bir anlıq zamanda kitabın Riderdə oxunması kitab verilişi və qəbulunu nəzərəcərpacaq dərəcədə tezləşdirir və oxuculara xidmətin keyfiyyəti artır. Çox da böyük olmayan, erqonomik, universal RFID stansiyalar metal stollarda da əla işləyir və elektromaqnit cərəyanı təsirinə məruz qalmır. Bütün bu proseslərin proqramlaşdırılması və oğurluqdan mühafizə funksiyası bir məmliyyatla həyata keçirilir. Bu stansiyalar universal qurğulardır və komplektləşdirmə şöbəsində etiketləri proqramlaşdırmaq, sənəd verilişi və qəbulu üçün kitabxanaçının işçi yeri kimi istifadə oluna bilər. İstənilən AKİS-lə uyğunlaşdırılmaq imkanına malikdir.

Sonda onu qeyd etmək lazımdır ki, informasiyalaşdırma inkişaf etmiş ölkələrin ictimai münasibətlər sisteminin ən parlaq xüsusiyyətidir. Bəşər sivilizasiyası elə bir inkişaf mərhələsinə qədəm qoymuşdur ki, burada informasiya, bilik insan fəaliyyətinin bütün sahələrində mühüm rol oynayır. Bununla yanaşı, informasiya həm də müasir cəmiyyətdə iqtisadi inkişafın da əsas amillərindən biridir. Texnoloji proqres bu gün həm millətin rifahının təminatı, həm də onun inkişaf prosesinin əsas şərtidir. Müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə informasiya əmtəə kimi mühüm əhəmiyyət kəsb edir və bu əmtəəni ictimaiyyətdə, istifadəçilərə çatdıran ən böyük müəssisələr kitabxanalardır.

Belarus Milli Kitabxanası dövlət müəssisəsi olub, özündə informasiya, sosial-mədəni və sosial-siyasi mərkəz funksiyalarını özündə cəmləyən müasir kitabxanadır. Kitabxananın yeni binası Belarusun vizit kartıdır.

Ədəbiyyat

1. Материалы Международного конгресса «Библиотека как феномен культуры» (Минск, 23-24 октября 2013 г.) / Национальная библиотека Беларуси; сост. А.А.Суша.- Минск, 2013.-323 с.

2. Мотульский, Р.С. Национальная библиотека Беларуси: учеб. Пособие для вузов // Р.С.Мотульский; Нац. б-ка Беларуси, Белорус. гос. ун-т культуры и искусств.- Минск: Нац. б-ка Беларуси, 2009.-131 с.
3. <https://www.nlb.by/content/o-biblioteke/>
4. <https://en.telelift-logistic.com/history.html>
5. <http://eprints.rclis.org/15253/3/RFID.pdf>
6. <https://polona.pl/>
7. <https://www.bn.org.pl/>

Иновационно-технологические решения библиотечно-информационных процессов в национальных библиотеках европы

Резюме: В статье коротко освещена деятельность Национальных библиотек Беларуси и Польши. Тут рассматривается история и формирование библиотек, структура, основные функции, новые формы и виды библиотечного обслуживания, деятельность библиотеки как социо - культурного центра. Рассказывается о новых технологиях в автоматизации процесса обслуживания пользователей; телелифт, Факсимильные книги, мобильные стеллажи, электронные библиотеки и каталоги, автоматизированные книжные сканеры и о др. библиотечных инновациях в новом информатизационном обществе.

Ключевые слова: библиотечная деятельность, Национальные библиотеки Беларуси и Польши, иновационное библиотечно-информационное обслуживание.

Innovative technological solutions in library-information processes in National Libraries of Europe

Abstact: This article briefly highlights the activities of the National Libraries of Belarus and Poland. Then examines the history and formation of the library structure, basic features, new forms and types of library services, library activities as a socio-cultural center. Highlights new technologies in the process of automation service to users; telelift, Facsimile books, mobile shelving, automated book scanners and other innovations in the new library informatization society.

Keywords: librarianship, National Libraries of Belarus and Poland, innovativ library service